

practice while completing didactical assignments from the textbook; enrichment of dialogic and monologue speaking experience while working in pairs and groups; keeping to linguistic behavior culture; realization of adequate linguistic preliminary study taking into consideration knowledge and skills acquired by pupils during Native Language lessons. For prospective authors of future primary school textbooks it's been emphasized on the necessity of taking into consideration cognitive abilities of 8-10-year-old children as well as their communicative demands particularly the subjects and stylistics of educational linguistic situations, relevant exercise system within definite section: preliminary exercise, illustration exercise, repetition and mental actions strengthening tasks, generalizing exercises and tasks, linguistic creative assignments, acquired knowledge and skills revision control tasks.

Key words: textbook contents, textbook requirements, renewal directions, communicative competence, training exercises, teaching text, pair and group work, educational linguistic situations.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 37.03:392.51

О. В. Скиба

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВЕСІЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ НОВІТНІХ ШКІЛ

Корінні зміни в інституті сім'ї, гуманітаризація школи передбачають необхідність формування сім'янина нового типу. За короткий час відбулися суттєві зрушення в поглядах людей на сімейно-шлюбні відносини.

З розвитком державності вивчення весільних традицій на уроках української літератури набуває вагомого значення. Адже зосереджена увага на духовному відродженні нації вимагає належного ставлення до фольклору, народної мудрості, народної моралі. Актуалізується проблема аксіологічного виміру виховання учнівської особистості засобами весільних обрядодій, традицій, звичаїв.

Мета статті – з'ясувати особливості функціонування аксіологічного контексту виховання школярів під час вивчення весільного комплексу традиційних обрядів в освітніх закладах нового типу.

На сучасному етапі вже стоїть питання про необхідність поглибленого вивчення комплексу сімейної обрядовості, весільних

обрядодій та ритуалів, жанрової структури весільного фольклору, як на уроках української літератури, так і в позакласній роботі новітніх шкіл.

Ознайомлення з весільним фольклором згідно чинної програми для середньої загальноосвітньої школи глибше формує уявлення учнівської особистості про витоки і шлях духовно-культурного розвитку українців, особливості їх ментальності, самобутності української культури.

Українське весілля привертає увагу вчених тим, що є найбільш розгалуженим і до сьогодні добре збереженим. У ньому відбито психологію, побут і вдачу українців, суспільне життя і природу. Тут народна мудрість закладена в кожному звичаї; атрибути, страви та напої, використовувані в обряді з ритуальною метою, виявляють глибинну символіку. Саме тому на поліфункціональність весільного фольклору звертають увагу науковці, вчителі-практики та інші категорії фахівців у галузі освіти. Так, М. Жулинський неодноразово наголошував на духовний потенціал, який зосереджено в українській традиційній культурі [5, с. 5].

На аксіологічний контекст виховання учнівської молоді в процесі послідовного й систематичного вивчення класифікаційної характеристики весільного фольклору на уроках української літератури, вказують вчителі-словесники Лебединської ЗОШ I – III ступеня № 5 Сумської області.

М. Вовк у статті «Аксіологічний підхід до аналізу фольклористичної підготовки майбутніх словесників-фольклористів» підкреслює, що важливими в аксіологічній теорії є поняття «ціннісне ставлення», «ціннісні відносини» [2].

Реалізація аксіологічного підходу у педагогічних дослідженнях, на думку Л. Бутенко, передбачає виявлення ціннісного потенціалу конкретного педагогічного явища або процесу, структурування сукупності цінності, що відображають досліджуваний педагогічний феномен, визначення способів підвищення їхньої значущості для суб'єктів освітнього процесу [3].

Аксіологічний контекст виховання учнівської молоді на уроках української літератури ґрунтується на особливостях аксіосфери весільного обрядового дійства.

Аксіосфера весільного процесу краще демонструє, чим насправді живе наше суспільство, які цінності обстоює. Ознайомлення школярів з весільними текстами Луганщини (пісні, привітання, тости, поздоровлення, анекдоти) на факультативних заняттях також дозволяє зберегти той безцінний скарб, що передали нам наші предки, зв'язок зі своїм корінням, а також виокремити як спільні з загальноукраїнськими риси, так і регіональні. Педагогічна цінність опису традиційного весільного обряду, характерного для східнословобжанської етнокультурної території, вбачається в тому, що він сприяє становленню творчого потенціалу особистості, краще спрямовує увагу на предмети та

явища, що пов'язані з весільними традиціями, звичаями, обрядами свого регіону, орієнтує у розмаїтті значущих цінностей.

Зазначимо, що патріотичне виховання найбільше здійснюється під час ознайомлення учнів з понятійним апаратом весільного дійства, який вчить цінувати родинні стосунки, чесність по відношенню до іншого члена сім'ї, бажання зберегти свою родину та Батьківщину. Весільний фольклор наповнює особливим змістом такі поняття як національна гідність і свідомість, честь, щирість і доброта, любов до домівки батьків, продовження роду, родинне життя сім'ї, подружня вірність: «Нащо й ліпший клад, коли в сім'ї лад»; «Де одинець, там худобі кінець, де сім, там щастя всім». У позакласній роботі продовжуємо зосереджувати увагу старшокласників на народній мудрості, яка оперує такими поняттями, як цнотливість, чесність, совісність, повага, шана тощо, наприклад: шти отця-матір, будеш довголітен на землі.

Народні погляди на виховання особистості знайшли своє вираження в прикметах, приказках весільної тематики, у весільних мотивах колядкових пісень, записаних О. Воропаєм. Зазначимо, що весільні мотиви колядок оспівують кохання, сватання та весілля. Ці колядки будуються за постійною схемою: дівчина чи парубок знаходяться в скруті й потребують допомоги, яку може надати милий чи мила. Більшість колядок мають на меті напрозорити щасливе весілля в домі, одружитись і жити в щасті й достатку. У них співається про ніжне ставлення милого до милої, про побудову мостів, про плетіння вінків, про золоті персні, шовкові сукні, коштовне намисто, яке дівчині дарує «милий» або її брат:

Що мої братики з війська приїхали,
Привезли мені три подарочка:
Перший подарунок – золотий перстень,
Другий подарунок – зелена сукня,
Третій подарунок – перлова нитка [1, с. 30].

Чимало прислів'їв пов'язано із національним святом, порою наймасовіших шлюбів – Покровою: «До Покрови думай про пашу корові», «Настали жнива – лежить баба нежива, а прийшла Покрова – стала баба здорова», «Прийшла Пречиста – несе старостів нечиста, а як прийде Покрова – зареве дівка, як корова».

Паремії весільної тематики вчать господарювати, найкраще характеризують людину в повсякденному житті, а також спрямовують увагу на цінність дружби, подружні взаємовідносини між молодятами («Дерево міцне корінням, людина – друзями», «Люблю свою любку, як голуб голубку», «Краще полин їсти, ніж з нелюбим за стіл сісти», «Краще камінь довбати, чим мужу жінку повчати», «Не заглядайся на чужих жінок, бо свою згубиш», «В дівках сиділа – плакала, заміж пішла – вити стала», «По дочці і зять милий, по невістці і син чужий», «Нема вірнішого приятеля, як добра жінка») [6; 7].

Вивчення весільних пісень як органічного складника архаїчного традиційного обряду весілля допомагає глибше передати культурний ландшафт Батьківщини. Акцентуємо увагу молоді на найпоширеніші мотиви весільних пісень, а саме: оспівування краси молодих, мотив кохання та подружньої вірності, висловлювання надії на довгий шлюб, сподівання на щасливе заміжжя, побажання довгих літ подружнього життя, мотив смутку за рідною домівкою. У ліричних піснях про кохання, наприклад, мати радить сину не одружуватися на гарній дівчині, бо «хорошу дівку мужики обіймають». В інших співається про козаченька, що має «чорні брови, та ще не женився». Дівчина мріє швидше дожити до вечора й побачити милого. Принципи народної моралі знаходять втілення у висловах: «Не треба ж мені злота – я й сам придбаю, А треба дівчину, що я кохаю», «Ти ж обіцялась мене вік любити, Ні з ким не знатись, від усіх цуратись, А для мене жити!» [4, с. 207].

Необхідні знання для створення власної сім'ї школярі отримують в процесі ознайомлення з фольклорними текстами та їхніми носіями; вивчення функцій весільних оберегів і ритуалів та їх значення в житті людини; розкриття основних етапів розвитку весільного фольклору; виготовлення домашніх оберегів; надання власної оцінки поведінці людей на весіллі, вагомим рисам тисячолітньої історії людства щодо подружніх взаємин та ін.

Опанування знаннями про весільне свято й демонстрація поширених і сьогодні в народі жанрів весільного фольклору розширює літературну освіту учнів, зокрема позитивно позначається на їхній духовності, сприяє глибоким людським стосункам, збуджує інтерес до фактів з історії весільних традицій своєї місцевості, до поглядів щодо людської сутності, життєвих цінностей і моралі, а також питань про сімейні відносини, про роль чоловіка та дружини в сім'ї, про соціальні функції молодої сім'ї.

Добре спланована діяльність учнів, учителя-словесника та вчителя трудового навчання (розповіді про весільну атрибутику, виготовлення декоративної пляшки як оберега для оселі) познайомить школярів не тільки з технікою декупаж, а й підвищить їхній загальний культурний рівень. Зазначимо, що вивчення особливостей функціонування весільного репертуару, атрибутики весільного дійства дозволяє простежити зміни в культурному розвитку краю, дає можливість виховати у школярів якості, необхідні для життя, навчання й різноаспектної діяльності як в школі, так і в сім'ї.

Успішне вивчення елементів весільного обряду можливе лише за умови залучення учнів до участі в інсценізаціях, театральних постановках за мотивами традиційного весільного обряду на факультативних заняттях, засіданнях шкільного літературного гуртка тощо. Ознайомлення учнів з весільними традиціями у позаурочній діяльності допомагає не тільки розкрити мікросвіт української сім'ї, а й

сформувати полікультурність учнів, світоглядні і загальнолюдські цінності, розвинути здібності та навички утворенню самостійного сімейного життя.

На сьогодні в шкільних умовах вважаємо за доцільним використання ілюстративного матеріалу, аудіозаписів та фотоматеріалів, зібраних польовим методом під час експедицій населеними пунктами регіону, доповнити завданнями, що спрямовані на засвоєння знань учнів з інших шкільних дисциплін, наприклад, трудового навчання, й носитимуть комплексний характер та сприятимуть збереженню власне українських традицій. Ми приєднуємося до думки науковців, які наголошують на створенні та використанні всіх можливостей для виховання справжніх носіїв етнічної сталої культурної традиції.

Насамкінець скажемо, що для залучення сучасної молоді до народних скарбів нашої культури, які збереглися й живуть серед українців повноцінним життям, варто систематично впроваджувати використання ресурсів і можливостей мережі Інтернет, проводити зустрічі та спілкування учнів з реципієнтами, носіями фольклору. Шкільне вивчення весільної обрядовості є підготовчим етапом до важливої, відповідальної події в житті кожного учня, оскільки кожен мріє про домашній затишок та створення сім'ї, а тому також є важливим елементом морально-психологічного виховання підрастаючого покоління.

Список використаної літератури

- 1. Білецька В. П.** Календарно-обрядова поезія і народні свята. Вечорниці та досвітки: навч. посіб. / В. П. Білецька. – Д. : ДНУ, 2007. – 118 с.
- 2. Вовк М. П.** Аксиологічний підхід до аналізу фольклористичної підготовки майбутніх словесників-фольклористів / М. П. Вовк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: [Електронний ресурс] – Режим доступу: lib.iitta.gov.ua
- 3. Бутенко Л. Л.** Аксиологічний контекст виховання студентської молоді в Інтернет-просторі / Л. Л. Бутенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2015. – № 2 (291) – С. 18–28.
- 4. Українські народні пісні:** Цвіте терен. – К. : Музична Україна, 1988. – С. 207.
- 5. Щербій Г. С.** Українське народознавство / Г. С. Щербій. – Львів, 1994. – С. 5.
- 6. Прислів'я та приказки.** Взаємини між людьми / Вст. ст. М. М. Пазяка. – К. : Наук. думка, 1991. – 440 с.
- 7. Народ скаже – як зав'яже:** Українські народні прислів'я, приказки, загадки / Вст. ст. Н. Шумаді. – К. : Дніпро, 1971. – 230 с.
- 8. Українське народознавство :** навч. посібник / за ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіка. – Львів : Фенікс, 1994 – 608 с.

Скиба О. В. Аксиологічний підхід до виховання особистості в процесі вивчення весільних традицій на уроках української літератури та в позакласній роботі новітніх шкіл

У статті з метою прищеплення почуття поваги до національної культурної спадщини українців акцентується увага на вивченні весільного фольклору на уроках української літератури та в позакласній роботі сучасної школи. З'ясовано особливості функціонування аксіологічного контексту виховання школярів під час вивчення весільного комплексу обрядодій в освітніх закладах нового типу. Окреслено можливості практичного використання весільної тематики на уроках української літератури (5–11 кл.) у сучасних загальноосвітніх школах. Подано методичні рекомендації, вказівки щодо його ефективного застосування у поєднанні з новітніми технологіями навчання. Обґрунтовується думка про доцільність вивчення зв'язку весільного обряду з комплексом народних звичаїв, етикету, моралі, соціальних та правових уявлень, традицій сім'ї, давніх вірувань.

Ключові слова: весілля, свято, звичай, традиція, фольклор, жанри, шлюб, аксіологічний підхід, вивчення.

Скиба О. В. Аксиологический подход к воспитанию личности в процессе изучения свадебных традиций на уроках украинской литературы и во внеклассной работе современных школ

У статье с целью привития чувства уважения к национальному культурному наследию украинцев акцентируется внимание на изучении свадебного фольклора на уроках украинской литературы и во внеклассной работе современной школы. Выявлены особенности функционирования аксиологического контекста воспитания школьников во время изучения свадебного комплекса обрядов в образовательных учреждениях нового типа. Намечены возможности практического использования свадебной тематики на уроках украинской литературы (5–11 кл.) в современных общеобразовательных школах. Представлены методические рекомендации, указания по его эффективному применению в сочетании с новейшими технологиями обучения. Обосновывается мнение о целесообразности изучения связи свадебного обряда с комплексом народных обычаев, этикета, морали, социальных и правовых представлений, традиций семьи, древних верований.

Ключевые слова: свадьба, праздник, обычай, традиция, фольклор, жанры, брак, аксиологический подход, изучение.

Skiba O. Axiological approach to the education of the individual in the process of studying the wedding traditions on the lessons of Ukrainian literature and in the extracurricular work of the newest schools

The article with the aim of instilling a sense of respect for the national cultural heritage of Ukrainians focuses on the study of wedding folklore in the classroom Ukrainian literature and in extra-curricular activities of the modern school. Clarified the peculiarities of axiological context of education of students during the study of the wedding ritual complex in the educational institutions of new type. Outline of the possibilities of practical use of wedding

themes on the lessons of Ukrainian literature (5–11 cells) in contemporary secondary schools. Methodical recommendations for its effective use in combination with the latest technology. Justified opinion on the advisability of examining the relationship wedding ceremony with the complex of folk customs, etiquette, morality, social and legal perceptions, family traditions, ancient beliefs.

Key words: wedding, holiday, custom, tradition, folklore, genres, marriage, axiological approach, the study.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Нікітіна А. В.

УДК 821.161.2:305“312”

Н. В. Троша, С. Ю. Циханська

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ В СУЧАСНІЙ ЖІНОЧІЙ ПРОЗІ

Багато століть поспіль чоловіча стать була домінуючою в різних сферах суспільного, політичного й культурного життя. Відтак, і в літературі жінка набула свого голосу пізно, щоразу стикаючись із безліччю перешкод на шляху до самореалізації. У «велику літературу» її не допускали, посилаючись на низькопробність «жіночого» письма. Лише наприкінці ХХ століття жінки зайняли не менш важливе місце в українській і світовій літературі. Під час вивчення сучасної української літератури слід звернути увагу на те, що сучасна жіноча проза дуже різноманітна в усіх її проявах. Вона різниться за настроями, характерами, жанрами, що й зумовлює закономірність виникнення нашого дослідження.

У різні часи українська жіноча проза була об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Агеєвої, Є. Барана, О. Бойченка, І. Бондаря-Терещенка, Я. Голобородька, О. Гомілка, Г. Грабовича, Т. Гундорової, Н. Зборовської, Г. П. Рижкової, Т. Тебешевської-Качак, Б. Успенського, О. Фрейденберг, О. Ярового та ін. Істотними для нашого дослідження є концепції представниць феміністичних та гендерних студій: В. Агеєвої, С. де Бовуар, Г. Брандт, О. Вороніної, Т. Гундорової, Н. Габріелян, І. Жеребкіної, Н. Зборовської, С. Павличко. Згадані дослідники одностайні в думці, що жіноча література здебільшого має велику естетичну цінність, є мистецьким феноменом і заслуговує на визнання.

Мета статті – проаналізувати особливості вивчення світоглядних моделей та образів жінки в українській жіночій прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття.